

Bibliotekspolitik for Århus Kommune

2006-2009

1. Bibliotekernes lovbestemte opgaver

Biblioteksloven fastslår i formålsparagrafen, at *“Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder Internet og multimedier”*.

Endvidere fremgår det af bibliotekslovgivningen, at folkebibliotekerne skal bestræbe sig på at stille video og DVD til rådighed.

Af biblioteksloven fremgår, at folkebibliotekernes formål opfyldes gennem kvalitet, alsidighed og aktualitet ved udvælgelse af det materiale, der stilles til rådighed. Ved udvælgelsen må alene disse kriterier, ikke de i materialet indeholdte religiøse, moralske eller politiske synspunkter, være afgørende.

Det fremgår af biblioteksloven, at folkebibliotekerne formidler kommunal og statslig information og information om samfundsforhold i øvrigt.

Lån af materialer fra folkebiblioteket og betjening på biblioteket er vederlagsfrit for brugeren. Dog kan kommunen opkræve vederlag for særlige serviceydelser, som har mere vidtrækkende karakter end benyttelse på stedet, udlån af materialer og almindelig vejledning.

Århus Kommune har udformet nærmere bestemmelser for salg af særlige serviceydelser.

2. Bibliotekspolitiske målsætninger

For at udfolde og supplere de opgaver, som er fastlagt i bibliotekslovgivningen, vedtager Byrådet i Århus Kommune en række bibliotekspolitiske målsætninger. Hensigten er at give retning på bibliotekernes virke i erkendelse af de udfordringer, som Århus Kommune står over for.

Bibliotekerne skal formidle viden og oplevelser gennem tidens medier

Bibliotekerne skal formidle kultur, der giver viden og oplevelser. Kulturformidling forbedrer brugernes tilpasningsevne, kommunikationsevne, evne til deltagelse i samfundslivet og udvikler personlighed og selvstændighed.

Mennesker har forskellige måder at orientere sig på. Nogle foretrækker det hørte, andre er orienteret mod billeder og film, mens atter andre er orienteret mod tekster. Endvidere er det ofte en berigelse at kombinere forskellige medietyper, f.eks. at lære et fremmedsprog både gennem tekst, lydbøger og billeder. Det er derfor indholdet af medierne, der er det centrale, og ikke om der er tale om bøger, musik, film eller internettet. Derfor skal bibliotekerne indeholde alle typer af medier.

Der skal endvidere både være fiktionsmedier og faglige medier.

Ved at stille et bredt udbud af forskellige genrer og typer af fiktion og musik til rådighed er bibliotekerne med til at sikre kulturel diversitet og spredning.

Effekten af bibliotekernes faglige medier er individuel kompetenceudvikling, læring, formel og uformel uddannelse, personlig udvikling og oplysning.

Det er bibliotekernes opgave at hjælpe den individuelle bruger med at nå frem til den bog, det musikstykke, den film eller den internethenvisning, som den pågældende konkret har brug for, men også at give det, som brugeren ikke vidste, at hun havde brug for. Informationsforskere bruger begrebet "serendipitet" om det forhold, at brugere bliver inspireret eller får dækket ubevidste behov for viden.

Arrangementer og programmer, der støtter mediebrugen, f.eks. forfatteraftener eller diskussioner af aktuelle samfundsproblemer, har en naturlig plads i bibliotekerne.

Handling: For at sikre, at de medietyper som anvendes af befolkningen, er tilgængelige, skal bibliotekerne indkøbe og tegne licens til et bredt udvalg af såvel trykte som digitale og netbårne medier. Det økonomiske grundlag skal styrkes på sigt, og der skal formuleres mål til den interne kontrakt mellem Århus Kommune og Århus Kommunes Biblioteker på området.

Bibliotekerne skal støtte den enkeltes livslange læring

Livslang læring er et nøglebegreb i en verden, der forandrer sig med en overvældende hastighed. Det er ikke længere muligt at tage en uddannelse og at arbejde ud fra den samme viden gennem hele livet. Det er nødvendigt - og bliver endnu mere nødvendigt i fremtiden - at hvert enkelt individ til stadighed fornyer sin viden og styrker sine innovationsevner. Livslang læring vedrører både den enkeltes faglige og personlige udvikling. Samfundsmæssigt er der behov for et højt uddannelsesniveau og stærke innovationsevner i konkurrencen med andre lande.

Bibliotekerne skal understøtte den livslange læring - såvel den faglige som den personlige udvikling. De skal hjælpe både studerende i formelle uddannelsesforløb og alle, der ønsker at uddanne sig mere på egen hånd. Det kan dreje sig om støtte til folkeoplysningsaktiviteter, individuelle, personlige interesser eller inspiration til læring.

Et særligt kompetenceområde er udviklingen af læseevnen. Det er en kernefærdighed for borgerne i et videnssamfund at kunne læse. Det vurderes, at op mod 500.000 voksne danskere har læse- og stavevanskeligheder, som giver daglige problemer. Forskning tyder på, at den funktionelle læseevne er blevet forringet over de senere år.

Bibliotekerne skal indgå i tættere kontakt og samarbejde med uddannelsesinstitutioner, forskningsmiljøer og virksomheder for at fremme og forstærke synergieffekten mellem erhvervsliv, forskning og studentermiljøet.

Handling: For at tilgodese brugernes behov for mediebrug på stedet, læring, fordybelse og indlevelse skal bibliotekerne udvikle de fysiske rammer hen mod læringsmiljøer. Der skal udvikles et koncept for et åbent læringscenter, som kan indgå i projekteringen af Multimediehuset. Der skal endvidere formuleres mål til den interne kontrakt mellem Århus Kommune og Århus Kommunes Biblioteker på områderne læsevanskeligheder og samarbejde mellem forskning, erhvervsliv og studentermiljø. Bibliotekerne skal medvirke til afhjælpning af funktionelle læsevanskeligheder ved at stille relevante medier og læsehjælpemidler til rådighed og ved at indgå i relevante programmer i samarbejde med andre aktører.

Bibliotekerne skal styrke demokratiet ved at sikre fri og lige adgang til information

Et af de mest fundamentale demokratiske principper er individernes ret til lige og fri adgang til information og viden. Det er en gammel tanke, at vidende og oplyste borgere er en forudsætning for et velfungerende demokrati.

Det følger af biblioteksloven, at folkebibliotekerne formidler kommunal og statslig information og information om samfundsforhold i øvrigt. Det er en målsætning for Århus Kommune at inddrage borgerne i lokalpolitiske beslutninger - også ud over, hvad der følger af høringsregler m.v. i lovgivningen.

Bibliotekerne skal være en del af Århus Kommunes kontakt og kommunikationsflade med borgerne. I den forbindelse skal digitale tjenester anvendes til at befordre politisk debat og stillingtagen. Bibliotekerne kan samtænkes med borgerservicecentre, således at eventuelle borgerservicecentre i Århus Kommune etableres på eller i nær tilknytning til bibliotekerne.

For at sikre at den fri og lige adgang til viden og kulturelle oplevelser omfatter borgere, som af forskellige årsager - f.eks. forskellige former for fysiske eller psykiske handicap, sindslidelser, sociale fobier, dysleksi, manglende videnskæssige kompetencer eller andet - kan have svært ved at tilgå ressourcerne, skal bibliotekerne arbejde målrettet på at lette adgangen til viden, både gennem fysiske bibliotekers indretning og ved hensigtsmæssig tilrettelæggelse af de videns- og informationsprodukter, der tilbydes. Bibliotekerne har en forpligtelse til også at være tilgængelige for og hjælpe de informationssvage og socialt udsatte borgere, således at de også har mulighed for at udnytte deres demokratiske rettigheder og medborgerskab.

Bibliotekerne skal endvidere tilbyde vejledning og kompetenceudvikling inden for informations- og videnssøgning, hvor der skal gøres en særlig indsats for kortuddannede.

Handling: For at lette adgang til de fysiske biblioteker og adgang til de virtuelle bibliotekstilbud for brugergrupper, der på grund af fysiske eller psykiske handicap eller af sociale årsager ikke kan anvende det traditionelle tilbud, skal bibliotekerne aktivt modvirke hindringer ved at formulere konkrete mål i den interne kontrakt.

For at gøre en særlig indsats for kortuddannede skal bibliotekerne tilbyde vejledning og kompetenceudvikling inden for informations- og videnssøgning. En opprioritering af indsatsen på dette område fordrer forøget personaleforbrug. Derfor skal det økonomiske grundlag styrkes på sigt.

Der skal formuleres mål til den interne kontrakt mellem Århus Kommune og Århus Kommunes Biblioteker på området.

Bibliotekerne skal medvirke til at bevare og formidle kulturarven, herunder det danske sprog

I den globale kulturarv er der en rigdom af medieborne værker med universelle temaer, der til enhver tid er vedkommende for mennesker. For at kunne forstå sin samtid og sig selv - og for at kunne indrette sig på fremtiden - er det nødvendigt at kende fortiden. Endvidere har det betydning for identitetsfølelsen at kende sin kulturarv. Kendskabet til andre kulturer, traditioner og måder at tænke og handle på er vigtig for at kunne sætte egen kultur i relief.

Bibliotekerne skal derfor formidle viden om kultur, kunst, videnskab, teknologi, politik og samfundsforhold fra hele verdenen.

Bibliotekerne skal samarbejde med museer og arkiver om at sikre, at kulturarven bevares og formidles til kommende generationer. Der skal arbejdes på også at udvikle digitale muligheder, f.eks. lokalhistoriske billeder og film, som brugerne gratis kan se via internettet.

Handling: For at styrke arbejdet med formidlingen af lokalhistorie i Århus skal bibliotekerne indgå i tværgående kultursamarbejde om fælles opgaveløsning med arkiver og museer om udvikling af nye, fælles integrerede metoder til formidling af kulturarven ved hjælp af diverse it-redskaber. Der er behov for at samle og koordinere kræfterne vedrørende de lovpligtige og de ikke-lovpligtige arkiver. Der skal derfor arbejdes mod at oprette en egentlig byarkivarstilling, som skal have til opgave at koordinere det spredte arkivarbejde, der foretages på privatarkivområdet med det kommunale, lovpligtige arkivarbejde, således at den samlede indsats kan nyttiggøres overfor brugerne. Der skal udarbejdes handleplan og fremsendes finansieringsforslag til budgetforhandlinger på området.

Bibliotekerne skal styrke integration af flygtninge og indvandrere

Den sociale sammenhængskraft betragtes som et af de største aktiver ved det danske samfund, men globalisering, netværksøkonomi, ændrede produktionsformer, hastig teknologisk udvikling og manglende fælles normsæt gør, at samfundet på visse måder i dag forekommer mere uhomogent og fragmenteret end tidligere. Denne udvikling, sammenholdt med et øget antal af borgere i Århus med anden etnisk og kulturel baggrund end dansk, har bevirket, at den sociale sammenhængskraft og traditionelle fælles kerneværdier er under pres.

Bibliotekerne er et naturligt sted for flygtninge og indvandrere til at lære det danske sprog og den danske kultur bedre at kende og samtidigt at vedligeholde deres modersmål og kulturelle baggrund gennem forskellig anvendelse af medier og tjenester. Med bibliotekernes kerneværdier om gratis, fri og lige adgang for alle, bliver de af flygtninge og indvandrere betragtet som et neutralt fristed.

Bibliotekerne skal medvirke til integration af flygtninge og indvandrere.

Handling: For at medvirke til integration af flygtninge og indvandrere skal bibliotekerne tilvejebringe relevante aktiviteter og programmer, f.eks. it-undervisning til indvandrerkvinder og højt-læsningsprogrammer til børn. En styrkelse af indsatsen på området fordrer et forbedret økonomisk grundlag. Der skal formuleres mål til den interne kontrakt mellem Århus Kommune og Århus Kommunes Biblioteker på området.

Bibliotekerne skal medvirke til at udvikle og støtte børns faglige og personlige udvikling

Bibliotekerne skal bidrage til, at børn kan udvikle sig og udfolde sig på deres egne betingelser. Deres fantasi, skabertrang og kropsforståelse skal udfordres. Udgangspunktet er at lære børn at skabe noget selv, at lade dem arbejde med deres fantasi og at give dem en grundlæggende tryghed ved tilværelsen.

Det kulturformidlende arbejde foretages i bibliotekerne gennem en bred vifte af tilbud. Der er børnelitteratur og billedbøger, børneteaterforestillinger, fortællerværksteder, temaudstillinger (sørøvere, dinosaurer, middelalderen etc.). Via internettet er der i samarbejde mellem biblioteker etableret en del relevante tilbud til børnene.

Fremtidens børnebibliotek skal stadig indeholde fysiske medier, bøger og andet, men de fysiske lokaler skal udvikles hen mod muligheder for en mere eksperimenterende og legende tilgang til information og viden, ligesom it-komponenter skal indbygges i de fysiske steder, således at interaktivitet, læring og kreativitet fremmes.

Bibliotekerne skal have attraktive tilbud til børn, både i form af væresteder og medier.

Handling: For at fremme børns kulturoplevelser, dannelse, læsning og litteraturtilegnelse skal bibliotekerne have attraktive tilbud til børn, både i form af væresteder og medier. I forbindelse med udviklingen af Multimediehuset arbejder Århus Kommunes Biblioteker tæt sammen med eksterne parter, herunder it-byen Katrinebjerg, om udviklingen af et koncept for "Det Interaktive Børnebibliotek".

Der skal udvikles et koncept for fremtidens børnebibliotek, som kan indgå i projekteringen af Multimediehuset.

Bibliotekerne skal indgå i partnerskaber med andre institutioner og organisationer

Bibliotekerne skal i videst muligt omfang skabe netværk og samarbejder med andre aktører, f.eks. inden for kultur, uddannelse, erhverv og borgerservice, dels for at give brugerne af bibliotekerne et bedre servicetilbud, dels for at opnå en bedre ressourceudnyttelse.

Århus Kommunes Biblioteker skal fortsat fokusere på sine kerneydelser - det vil sige formidling af oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet, idet det kan give en dårlig kvalitet, hvis bibliotekerne breder sig over for mange aktiviteter. Men der kan være en stor berigelse ved samarbejdet med andre.

Et godt eksempel på synergieffekten ved at "sammensmelte" forskellige tilbud er kombibibliotekerne, hvor skolens pædagogiske servicecenter (tidligere skolebiblioteket) og folkebiblioteket er "smeltet sammen" i et kombibibliotek.

På tilsvarende vis kan man forestille sig lokale centre, hvor en række kulturelle og kommunale tilbud er integreret i samme bygning. Eksempelvis kunne flere af følgende funktioner: Skatterådgivning, socialrådgivning, kommuneinformation, folkeoplysning, idrætsforening, menighedsråd, lokalcenter, børnehave, skole, fritidshjem, miljøgruppe, forening, sundhedsvæsen, lokalpsykiatri, medborgerhus - være tilgængelige i samme bygning.

En anden dynamik knytter sig til samarbejde med den private sektor. På udviklingsområdet samarbejder Århus Kommunes Biblioteker med it-byen Katrinebjerg og Alexandra-Instituttet på flere projekter, hvori der er erhvervskomponenter. Andre samarbejdspartnere i aktuelle udviklingsprojekter er folkeoplysningsforbund, folke- og forskningsbiblioteker, uddannelses- og forskningsinstitutioner.

Bibliotekerne kan indgå i forskellige partnerskaber, f.eks. med musik- eller bogforlag eller med andre kommuners biblioteker.

Handling: For at sikre hensigtsmæssig ressourceudnyttelse og videndeling kan bibliotekerne samtænkes med borgerservicecentre, så eventuelle borgerservicecentre i Århus Kommune etableres på eller i nær tilknytning til bibliotekerne. Der skal udformes servicebeskrivelser, der sikrer en tæt koordinering mellem biblioteksvirksomhed og borgerservicecenterfunktioner.

Bibliotekerne skal udvikle biblioteksydelser, baseret på den nyeste it

Teknologi- og medieudviklingen er på en række områder sket meget hurtigt over de seneste 20 år, og meget tyder på, at udviklingshastigheden vil fortsætte med at stige. Højere transmissionshastigheder til lavere priser, trådløs og mobil Internetadgang, "it-i-alt", bøjelige/bevægelige skærme med høj billed- og farve kvalitet, lettere betjening, computere uden tastatur med talegenkendelse og chip-teknologi er teknologier, som allerede eksisterer, og som vil slå massivt igennem i de kommende år.

Arbejde og fritid flyder endnu mere sammen i fremtiden, og fysiske arbejdspladser er under afløsning af mere fleksible arbejdsformer. Hurtig og fri adgang til relevant viden er essentiel. De traditionelle massemediers position er allerede truet af denne udvikling. Fjernsynet mister betydning, mens nye mediekulturer fremmes af mobile teknologier.

Der vil være informations- og videnkanaler tilgængelige overalt inden for en overskuelig fremtid. Derfor vil den kulturpolitiske problemstilling ikke knytte sig så meget til adgang til informationskanaler, men snarere til adgang til indhold af kvalitet og relevans i disse kanaler.

Der er behov for, at bibliotekerne arbejder på at sikre kvaliteten også af informationer fra internettet.

Bibliotekerne kan være et samlingspunkt i en teknologisk udviklingsproces og i den mentale udviklingsproces, der følger med. Bibliotekerne skal være et fysisk oplevelsessted, hvor der kan afprøves og leges med forskellige medietyper og læringsformer, således at borgernes innovationsevne og forandringslyst understøttes.

Bibliotekerne skal understøtte borgernes anvendelse af selvbetjente digitale e-løsninger, herunder bistå teknologi-uvante grupper, i samarbejde med evt. kommende borgerservicecentre.

Handlingsplan: For at sikre, at Århus Kommunes Biblioteker til stadighed kan følge med den teknologiske udvikling skal der udarbejdes en IT-strategi for bibliotekernes fremtidige bibliotekstilbud. Strategiens mål vil indgå i budget- og kontraktmål for bibliotekerne.

Bibliotekerne skal have kvalitet, aktualitet og alsidighed i tilbuddene

Folkebibliotekernes formål - fremme af oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet - opfyldes gennem kriterierne kvalitet, alsidighed og aktualitet ved udvælgelsen af det materiale, der stilles til rådighed. Alene disse kriterier ved udvælgelsen - ikke de i materialerne indeholdte religiøse, moralske eller politiske synspunkter - må efter biblioteksloven være afgørende.

Bibliotekerne er som "public-service" virksomheder forpligtigede på både dybde og bredde i valg af den viden og de medier, som de giver adgang til. Der skal være plads til både den "smalle" litteratur og til de mere sjældne kulturfilm og musikindspilninger, lige som til det "brede" tilbud med appel til flere. Bibliotekerne skal foretage en seriøs kvalitetsbedømmelse inden for alle medietyper.

Ud over kvalitet er alsidighed et kriterium. Der skal være en bred vifte af tilbud på alle medieområder. Bibliotekerne skal forsøge at imødekomme forskelligheden hos forskellige grupper. Unge, ældre, børn, nydanskere, studerende, pensionister, personer med lange eller korte uddannelser har forskellige ønsker og behov.

Endelig skal materialevalget - både vedrørende fysiske materialer, e-tekster, musik og virtuelle henvisninger - være præget af aktualitet. Brugerbehovet for den nyeste viden og kulturoplevelse er stort, og det skal naturligvis afspejle sig i bibliotekernes tilbud.

Handling: For at sikre, at bibliotekerne lever op til et tidssvarende public service - krav, skal Århus Kommunes Biblioteker udarbejde en materialevalgspolitik, der forelægges rådmanden til godkendelse.

Bibliotekerne skal være bæredygtige, åbne og tilgængelige

Der skal være attraktive, velbeliggende biblioteker i Århus Kommune. Bibliotekernes placering skal være tilrettelagt i forhold til befolkningskoncentrationer, byudvikling og trafikmønstre, ligesom adgangsforhold og indretning af de enkelte biblioteker skal være tilrettelagt under hensyntagen til handicappede.

Bibliotekerne skal være af en sådan størrelse, at de kan tiltrække og opfylde moderne borgeres stigende krav. Endvidere skal de være af en sådan størrelse, at der på sigt skal kunne opretholdes en vejledning med et acceptabelt fagligt niveau.

Bibliotekerne skal være åbne på tidspunkter, hvor borgerne har mulighed for at anvende dem, f.eks. på søndage. På tidspunkter, hvor der ikke er åbent, skal der være muligheder for at aflevere lånt materiale, ligesom bibliotekernes web-tjenester skal være åbne 24 timer i døgnet. Åbningstider skal i øvrigt være tilrettelagt i forhold til brugerbehov.

I mindre lokalsamfund skal de fysiske biblioteker så vidt muligt samtænkes med andre relevante borgerrettede aktiviteter, eksempel kultur- og aktivitetshuse, lokalarkiver, multihaller eller pædagogiske servicecentre (kombibiblioteker).

Bibliotekerne skal være indbyrdes forbundet ved en kørselsordning med biblioteksmaterialer. Der skal endvidere være et elektronisk bibliotekstilbud, som supplerer de fysiske biblioteker. Tilbuddet skal indeholde både bestillingsfunktioner til fysiske medier samt digitale medier og tjenester.

Handling: For at tilvejebringe en optimal betjeningsstruktur under hensyntagen til økonomi, skal der udarbejdes et forslag til strukturplan for Århus Kommunes Biblioteker. Planforslaget skal indeholde beskrivelse af biblioteksmodeller til varierende lokalsamfund med angivelse af størrelse og ressourceanvendelse, forslag til placering samt angivelse af drifts- og anlægsøkonomi og finansiering. Strukturplanforslaget skal have udgangspunkt i gældende byrådsvedtagelser, herunder etablering af Multimediehuset på havnefronten i 2012. Forslag til strukturplan skal forelægges byrådet til behandling i efteråret 2006.